

HET BOEK VAN DE WEEK

Een brochure over het Verbond.

We behoeven het ons eigenlijk niet eens te laten verzekeren door menschen die het weten kunnen, dat in den kring onzer kerken vele, en lang niet altijd elkaar harmonisch aanvullende beschouwingen over het verbond leven. Onze synode en onze pers, naar het schijnt ook onze preekstoelen, gewagen er uitdrukkelijk van.

Het is dan ook niet zoozeer om een onverdacht kenner der toestanden in dogmatisch onder ons te citeeren tot staving van wat ieder meelevend kerklid ons kan vertellen, als wel om aan zijn woorden het een en ander vast te knopen, dat we hier van Prof Hepp de woorden aanhalen (ze zijn van zeer recenten datum): „Daarenboven loopen de opvattingen over het verbond, welke thans worden gehuldigd, zóó door elkaar heen, dat met beoordeeling ervan beter kan worden gewacht tot ze in enkele beddingen zijn saamgevoeld en zich gekristalliseerd zullen hebben.“¹

Onze gedachten spinnen aan deze woorden voort en komen tot de slotsom, dat al wat bevorderlijk wezen kan aan deze saamvloeiing in enkele beddingen (is één bedding van te voren uitgesloten?) en kristallisatie, hartelijke toejuiching verdient. Want heelemaal vanzelf zal het wel niet gaan. Al is het wellicht mogelijk zonder dat een synodaal orgaan van confessioneele leiding ad hoc optreedt.

Daarom juichen wij toe het verschijnen van een brochure over het verbond, zooals Dr E. D. Kraan die gaf onder den titel *Gereformeerde verbondsbeschouwing en opvoeding*.²

Deze brochure is in de eerste plaats geschreven voor de Gereformeerde onderwijsmensen, die er dan ook al breed over gediscussieerd hebben; maar ze is kennismaking in breeder kring waard. In den geheel breeden kring van de meelevende en om de zalving met den Heilige tot verlichting huns verstands biddende Gereformeerde menschen, die dan ook de brochure van a tot z kunnen volgen.

En dan zijn er enkele dingen, die de studie van dit geschrift bijzonder aanbevelenswaardig maken in de huidige situatie van ons kerkelijk leven.

Vooreerst is het feit, dat de auteur niet meer behoort tot de „baardeloze knapen“. De Schrift zelf, met haar vermaning aan Timotheüs, dat hij zich bij zijn optreden zóó gedrage, dat niemand valt over zijn jeugdigheid en daarin aanleiding neemt om hem in zijn ambtswerk geringschattend te behandelen (1 Tim. 4: 12)³ geeft ons het psychologisch belangrijke hiervan te verstaan.

En dan is daar de omstandigheid — die van nog wel zoo veel gewicht is volgens de apostolische vermaning, dat wij degenen die onder ons werken, achten zullen om huns werks wil, 1 Thess. 5: 13 — dat Dr Kraan in dit geschrift een overvloed van prachtig dogma-historisch materiaal geboden heeft. Hij heeft zich terdege rekenschap gegeven van het gevoelen dergenen, die met hem onder de Gereformeerden zich met het vraagstuk van het verbond hebben bezig gehouden en het nog doen.

Hij begint met Zwingli. Deze is, na Irenaeus, met de vorming van een verbondstheorie begonnen. Hij houdt de eenheid van het verbond, ook in zijn verschillende gedeeltes, goed vast, maar door zijn sacramentsgedachte, die hem in den doop slechts teken en geen zegel deed zien, kon de leer des verbonds zich bij hem nog niet ontwikkelen in haar volle bijbelsche betekenis. (5, 6)

Bij Zwingli's leerling Bullinger begint de idee van de verzegelde kracht van het sacrament te rijpen. Maar hij koestert het ideaal van een volkskerk en zijn scepsis ten aanzien der uitverkiezing bracht hem tot een universalistische opvatting van het verbond. De diepte ging in de breedte te loor. Zoo heeft hij het Remonstrantisme voorbereid. Dit noemt den doop een waarteken, waarin de genadewil Gods te onswaart bevestigd wordt, die dan zijn beslag krijgt, wanneer wij dit genadig verbond Gods door onze eigen schuld niet vernietigen. (6-8)

Calvijn leidt de ontwikkeling van het denken in het goede spoor. Van hem is de belangrijke onderscheiding tusschen het wezen en de bediening van het verbond, die Dr Kraan telkens verhelderend naar voren brengt. De eenheid des verbonds wordt door de verschillen in

bedeeling niet teniet gedaan. God was evenmin wispelturig als de boer die des zomers zijn akker een andere behandeling geeft dan in den winter. Altijd hebben de geloovigen en hun kinderen deel genomen aan het verbond Gods. (8, 9)

Ursinus en Olevianus, de theologen die beide hun aandeel leverden aan de tot stand koming van onzen catechismus, hebben de gedachten van Calvijn verder onder de Gereformeerden gebracht. Ursinus is een verbondsmen bij uitnemendheid. Hij geeft in zijn grooten catechismus op de eerste vraag van den Heidelberg, naar onzen troost in leven en sterven, dit antwoord: „Dat ik door God naar Zijn beeld en tot het eeuwige leven geschapen ben en dat God, nadat ik dit wilens in Adam verloren had, uit onmetelijke en onverdiende barmhartigheid mij in het verbond van Zijn genade heeft opgenomen enz.“ En Olevianus was het niet minder. Hij vat het verbond op als een genadeverhouding tusschen God en de uitverkorenen. Ook maakt hij onderscheid tusschen wezen en bediening des verbonds. Hij spreekt uit dat Christus het zaad Abrahams is. En hij legt bij het heele verbond sterken nadruk op de inlijving of implanting in Christus. Het gedurig spreken van onzen Catechismus over de inlijving in Christus (vr. 32, 52, 65, 70, 76) bedoelt dan ook niet aan de bondsrelatie iets af te doen, maar om deze, zoo mogelijk, nog levendiger en reëler en persoonlijker te maken. Wanneer wij in het verbond zijn, zijn wij ook Christus ingelijfd. (10-12)

Maar de goede lijn werd omgebogen bij den grooten strijder tegen het Remonstrantisme, Franciscus Gomarus. Gomarus maakt de sinds dien gedurig weer naar voren komende tegenstelling tusschen oude en nieuwe bedeeling. De eerste is de tijd van het werkverbond, de tweede die van het genadeverbond. En Gomarus maakt in het genadeverbond de fatale onderscheiding tusschen een uit- en inwendig verbond. En de doop mag volgens hem bedienend worden aan degenen, die nog in het uitwendig verbond zijn en zich aan den godsdienst verbinden, maar dan uit veronderstelling van de conditie, dat zij zich waarlijk bekeeren en Christus gelooven. Zoo worden in het verbond der genade voorwaarden ingedragen. En de doop wordt dan pas zegel van de gerechtigheid des geloofs, als de doopeling aan de voorwaarde voldaan heeft, dat hij zich waarachtig bekeert en den Heere Jezus Christus geloovig is geworden. (12, 13)

Deze onderscheiding in het verbond, waarmee Gomarus begonnen is, heeft in de vervolgperiode der zeventiende en achttiende eeuw diep doorgewerkt en is tot op heden blijven bestaan. Dit blijkt, wanneer Dr Kraan een oriëntatie in het heden geeft. (13, 20 v.v.)

Dat de schrijver het afbuigen der lijn bij Gomarus diep betreurt, zal den lezers van ons blad, die hem kennen uit zijn artikelen over de Gereformeerde verbondsbeschouwing, over het Schuldbesef, over Vroomheid en over de Buchman-beweging, niet verwonderen.

Wij vermelden nog zijn beschrijving van de bijbelsche idee van het verbond. In Israel gaat God Zelf het verbond aan. Hij stond niet als getuige en waakoefenaar boven de partijen, maar ging zelf handelend in het verbond in. De Heere van het verbond was tegelijk partij. En het werd bij Gods verbondssluiting met Zijn volk vastgelegd, op welke basis men samengekomen was en waartoe men wederzijds zich verplicht had. Dit was het bondswoord of de belofte des verbonds, die daarom meer dan eens in het perfectum (voltooid verleden tijd) werd gesproken, b.v. Gen. 15: 18, 17: 20; en die ook waar onze vertaling het futurum (onvoltooid toekomstige tijd) heeft, evengoed in het praesens (onvoltooid tegenwoordige tijd) overgezet had kunnen zijn. Gen. 17: 7. De bondsbelofte kondigt dus niet aan, wat misschien of zelfs zeker zal gebeuren; maar proclameert, welke verbintenissen reeds is aangegaan en wat hieruit nu verder voortvloeien zal. (14)

Ook verdient bijzondere belangstelling de onderscheiding tusschen het verbond zelf, zooals het voor den Heere onzen God bestaat en leeft, en de bediening des verbonds, die Hij aan ons opgedragen heeft en aan bepaalde regels gebonden. Al omvat het verbond zelf alleen de uitverkooren en al doet de doop alleen zijn verzegelde kracht aan de harten der geloovigen, toch heeft de Heere ons niet tot harte-kenners gemaakt, om onfeilbaar scheiding te kunnen maken tusschen geloof en ongeloof. Er zal daarom in dit opzicht tusschen het verbond zelf en onze bediening ervan altijd een zekere incongruentie bestaan. Doch wij moeten nu niet de regels voor ons gedrag en den inhoud van ons denken gaan zoeken in wat God voor ons verborgen houdt. En wij mogen nu niet van het verbond iets anders maken dan het voor God is, en Hij het ons geopenbaard heeft. Integendeel hebben we het te zoeken in een stipt ons houden aan de regels die de Heere voor de bediening van het verbond gegeven heeft, opdat deze incongruentie zooveel mogelijk tot een minimum inkrimpe. (17) Dit is van groot belang voor ieder, die het verbond bedienen moet, doopende, preekende, opvoedende. We moeten van de Reformatie leeren, ons standpunt niet te nemen in de

praktijk. Zij begon niet bij de bondelingen. Evenmin achtervolgde zij de levensgeschiedenis der doopelingen, om te zien wat daarin van den doop terecht kwam en om dan hieruit te concluderen, wat eigenlijk doop en verbond zijn. (16) Naar die methode beoordeelen sommige menschen de christelijke school; ze tellen de godloochenars, die haar onderwijs genoten, en verklaren dan het christelijk onderwijs waardeloos.

Bij de oriëntatie in het heden is voor ons interessant het oordeel dat Dr Kraan geeft over de jongste opzettelijke publicaties over het verbond in onzen kring. Daar is vooreerst de zienswijze door Dr van der Zanden verdedigd, dat de kinderen reeds voor hun wedergeboorte met Christus (dit: met Christus zal dan wel den vollen nadruk moeten hebben) in het genadeverbond zijn opgenomen. Dit is dan een legale betrekking. Doch dan laat men de uitvoering der verkiezing niet met de wedergeboorte (inwendige roeping) aanvangen, maar wordt tusschen de uitvoering der verkiezing en de wedergeboorte iets anders, n.l. het aangaan van een legale betrekking geplaatst. Ook kunnen wij niet, voordat wij Christus werden ingelijfd en deel kregen aan Zijn persoon, reeds in het bezit gesteld worden van een van Zijn middelaarsweldaden. En hoever strekt de legale bondsbetrekking zich uit? Maakt ze ons werkelijk los uit de bondsgemeenschap met Adam? Zoo ja, dan zijn wij Christus ingelijfd, en dus wedergeboren. Zoo neen, dan zijn we nog in het werkverbond, en moeten tot op een moment van bekeering als zoodanig worden behandeld. En wordt de aanvankelijke verwezenlijking van het verbond (de legale betrekking), dan bij sommigen later afgebroken? (23-25)

Verder is daar de voorstelling van Dr Sietsma, dat het in het verbond niet gaat over den staat of den toestand van den mensch, maar over zijn ambt. Ook daartegen maakt Dr Kraan bezwaar. Niemand kan goed ambtsdrager zijn, tenzij zijn staat en toestand voor God veranderd zijn. Wij worden christenen genaamd, omdat wij door het geloof lidmaten van Christus en alzoo Zijner zalving deelachtig zijn, opdat wij aldus onze ambtsroeping mogen bedienen. Bovendien mag niet de zwaarste nadruk gelegd op den eisch tot nieuwe gehoorzaamheid in het verbond. Het hoofddoel valt niet op wat wij doen, maar op wat God doet en in Christus Jezus gedaan heeft en nu nog uit Hem door den Geest tot stand brengen wil. Het verbond is allereerst testament, vrije wilsheschikking Gods over ons.

Men merkt dat de brochure rijk van inhoud is. Want ook de Christelijke Gereformeerden en Hervormden, zoowel de mannen van den Gereformeerden Bond als de Confessioneele, worden besproken.

En als dat alles op de bekende degelijke manier is geschied volgt een breede aanwijzing, hoe in de gereformeerde schoolpraktijk het verbond moet worden bedienend aan de kinderen der gemeente. Het is alles zeer de moeite waard.

W.

R. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Dr D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

In of van het Verbond.

Iemand schreef mij, naar aanleiding van het vorige artikel in deze rubriek, dat dat toch eigenlijk geen „Geestelijk Advies“ was.

Hij had, met dat te zeggen, het gelijk aan zijn zijde.

Toch waag ik het er op ditmaal nog eens weer een soortgelijk artikel te schrijven, nu over een boekje van Dr A. Kuyper Jr. van Rotterdam.

En ik meen dat ik ditmaal, om den aard van het onderwerp, waarover het in dit boekje gaat, in de bespreking daarvan, toch wel meer dan verleden week, bezig zal zijn aan onderscheidene broeders en zusters inderdaad advies te geven met betrekking tot hun geloofsleven.

Bedoeld boekje dan handelt over het onderwerp „In of van het Verbond“.

Deze formule bedoelt onder woorden te brengen de waarheid, „dat wel alle kinderen der gemeente in het Verbond zijn, maar dat zij niet allen deel hebben aan de weldaden des Verbonds, aan Christus en het heil in Hem.“

Dit nu is een waarheid, die niemand zal kunnen tegenspreken.

Dat te ontkennen zou immers in zóó evidenten strijd zijn met wat Gods Woord ons leert en de praktijk ons laat zien, dat geen verstandig mensch zóó'n bewering voor zijn rekening zou durven nemen.

Helaas! niet alle bondelingen zullen straks een plaats hebben in het nieuw Jeruzalem.

Daarover valt geen verschil tusschen den schrijver en ons.

Ik geloof ook niet, dat er in onze Gereformeerde

Kerken
niet ee
Versc
de vraa
de ges
worden
Kort
hierop
„Alle
bond; d
voor de
de welc
daarin
verkore
bij mijz
bonds.
In d
voor h
hetekeer
Waar
per leid
Hierte
hen we
het teek
maar —
of ik h
toe moe
vinden;
geloover
mij was
Daarn
zijn fun
Daarn
kant va
Heere z
Daarn
heid aa
Want
de zek
de resu
mogelijk
Zeker,
het heil
Maar
Doord
Wie, z
komt h
deren i
Verbond
één wel
den bor
men, al
merkte
aan de
die nie
God i
ling; en
geloofs;
hart wo
dat als
om zal
Maar
belofte
In die
geloof k
En als
op de l
loovige
Gods is;
gekregen
Maar
loovig at
niet met
Vindt
Gods vol
de richt
wezen?
Nergen
aanvaard
Zóó ki
stalle kr
Natuur
Het is
beproeve
De vra
Dr Kuy
verwezen
Verbond
Neen,
God van
om, als
toe op c
terstond
Als ik
en mij
in mij w
lijken.
Hoe ka
Verbond
begonnen
looven e
Wat D
Als een
zooals hi
Zefanij
Hoe va
ik mag v
bedoeld
heid van
onderzoek

1) Dreigende deformatie, I. Diagnose, blz. 36.

2) Uitgave De Standaard, Amsterdam, 1936. De brochure heeft gediend als referaat op de jongste jaarvergadering van het Gereformeerde Schoolverband. Tusschen () geven we de bladzijden aan, waar de door ons beknopt weergegeven gedachten van den auteur breder omschreven zijn.

3) Zoo de exegese van G. Wohlenberg, Die Pastoralbriefe, Leipzig, 1911. Ook de andere exegese, die b.v. Dibelius in Lietmann's Handbuch geeft, en die zegt, dat de gemeente niet over de som der levensjaren van Timotheüs vallen mag, handhaaft de gedachte, dat hier een psychologische factor van gewicht is.